14/04/2020

Ο Ιωάννης Καποδίστριας και το Πάσχα του 1819

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

«Η ελευθερία είναι επιστήμη, γιατί εδράζεται μόνο πάνω σε αρχές· είναι τέχνη· γιατί η σπουδαιότερη θεωρία δεν αξίζει όσο μια καλή ενέργεια και γιατί στις υποθέσεις κάθε τι είναι ενέργεια»

Το Πάσχα του 1819 ο Καποδίστριας βρισκόταν μετά από 11 ολόκληρα χρόνια και πάλι στην Κέρκυρα. Φεύγοντας από το νησί ήταν πλήρως απογοητευμένος από την αγγλική τροπή των πραγμάτων στα Επτάνησα αλλά είχε πλέον διαμορφωμένη αντίληψη για την κρίσιμη καμπή στην οποία βρισκόταν το «ελληνικό ζήτημα».

Η Αγγλική προστασία στα Επτάνησα αποτέλεσε την πλήρη διάψευση της ελπίδας του Καποδίστρια ότι η «Επτάνησος Πολιτεία» θα διατηρούσε μια υποτυπώδη έστω αυτοκυβέρνηση της στο πλαίσιο της διεθνούς εντολής αγγλικής προστασίας.

Αντίθετα, η Αγγλία είχε κάθε λόγο να εμπεδώσει την κυριαρχία της και τα συμφέροντα της στην Εγγύς Ανατολή, τα οποία βασίζονταν στην οθωμανική καταστολή των κινητοποιήσεων των χριστιανών ορθοδόξων, καθώς η ακεραιότητα της οθωμανικής αυτοκρατορίας συνιστούσε το γεωπολιτικό εμπόδιο μιας νέας εξόδου της Ρωσίας στην Μεσόγειο.

Στα 1819 η αγγλική διπλωματία φαινόταν να έχει ανακτήσει την πρωτοβουλία

κινήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και ο Τσάρος Αλέξανδρος Α’ είχε σταθερά εγκλωβιστεί στην επιδίωξη ενός ανέφικτου ρωσικού «ευρωπαϊκού ρόλου», στη διατήρηση συνεννόησης με τις Μεγάλες Δυνάμεις και στην αναβολή επ’ αόριστο της προοπτικής ενός νέου ρωσο-τουρκικού πολέμου.

Στην υπόθεση της «πώλησης της Πάργας» από τους Άγγλους στους Οθωμανούς, της μόνης ηπειρωτικής κτήσης που απέμενε στην «Επτάνησο Πολιτεία», η Αγγλία δεν έβλεπε μόνο μια διαδικασία ομαλοποίησης και προσέγγισης με την Πύλη, αλλά επιπρόσθετα την ανάγκη της πλήρους απομόνωσης των Επτανησίων από το «ελληνικό ζήτημα» με την αποκοπή του «ομφάλιου λώρου» που συνέδεε τα Επτάνησα με τον ελληνικό επαναστατικό πυρήνα των Σουλιωτών στην Ήπειρο, δίνοντας έτσι ένα ισχυρό πλήγμα στις στρατιωτικές δυνατότητες τους και εξυπηρετώντας τα μέτρα καταστολής του Αλή Πασά.

Ο Καποδίστριας, αυτόπτης μάρτυρας της ανθρώπινης τραγωδίας των Παργινών, που εξελισσόταν μπροστά στα μάτια του εκείνο ακριβώς το Πάσχα του 1819, αντιλήφθηκε την οριστική κατάρρευση μιας επτανησιακής στρατηγικής, βασισμένης στη διεθνή επιρροή και προστασία του Τσάρου Αλέξανδρου της «Επτανήσου Πολιτείας», την οποία δημιούργησαν με Συνθήκη στα 1800 Ρωσία-Πύλη-Αγγλία και που πλέον την εγκατέλειπαν πλήρως στην αγγλική κυριαρχία.

Πρόκειται ουσιαστικά για το άδοξο τέλος μιας πολιτικής στρατηγικής που εγκαινίασε το ρωσικού προσανατολισμού τμήμα της επτανησιακής ελίτ με σημαίνοντα παράγοντα τον Αντώνιο Μαρία Καποδίστρια (πατέρα του Ιωάννη), προώθησε ενεργά ο Μέγας Διερμηνέας της Πύλης Κωνσταντίνος Υψηλάντης και στήριξε ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε’, ο καθένας για διαφορετικούς λόγους.

Αντί να κατοχυρωθεί από τις διεθνείς εξελίξεις η «Επτάνησος Πολιτεία» και να αποτελέσει, σύμφωνα με το όραμα του Καποδίστρια, το εφαλτήριο εθνικής προετοιμασίας στην κυρίως Ελλάδα για την επίλυση του «ελληνικού ζητήματος», η αγγλική προστασία στα Επτάνησα συνέτεινε αφενός στην πλήρη κατάλυση της και αφετέρου στα οθωμανικά μέτρα καταστολής κάθε προοπτικής ελληνικής εξέγερσης.

Φεύγοντας από το νησί του ο Καποδίστριας συνειδητοποίησε περισσότερο από κάθε άλλη φορά όχι μόνο την σημασία επίλυσης του «ελληνικού ζητήματος» αποκλειστικά «με τις Δικές μας Δυνάμεις» αλλά και το αναπόφευκτο πλέον της ελληνικής εξέγερσης.

Η αγγλική πολιτική στα Επτάνησα ωθούσε ασφυκτικά ήδη τους Έλληνες υπόδουλους σε αναβρασμό και καθιστούσε απρόβλεπτο τον χρόνο ξεσπάσματος

μιας ακόμη ένοπλης σύγκρουσης τους με τους Οθωμανούς.

Οι συνθήκες αυτές οδηγούν τον Καποδίστρια σε μια αλλαγή των μεθοδεύσεων του, οι οποίες εστιάστηκαν στην ανάγκη για άμεση προώθηση του «ελληνικού ζητήματος». Η διαχείριση μιας αναπόφευκτης ελληνικής εξέγερσης αναδεικνύεται στο επίκεντρο της προσοχής και της δράσης του. Θεωρεί ότι η προετοιμασία των προϋποθέσεων έχει μεγάλη απόσταση ακόμη να διανύσει και στα τρία πεδία πρακτικής αναφοράς της: το ελληνικό κίνημα, την Ρωσία και την Αγγλία.

Κυρίως, όμως διαισθάνεται την ανάγκη να ανακτηθεί η χαμένη πρωτοβουλία των πολιτικών κινήσεων από τις ελληνικές δυνάμεις. Οι συναντήσεις του με τους Οπλαρχηγούς στην Κέρκυρα, που συστηματικά προκάλεσε και οργάνωσε ο ίδιος, τον έχουν πείσει ότι ο de facto καταλύτης στη διεθνοποίηση του «ελληνικού ζητήματος» θα είναι η ένοπλη εξέγερση στον ελλαδικό χώρο.

Το ζήτημα, μετά τις ραγδαίες εξελίξεις στην Πάργα, δεν είναι το «αν», αλλά το «πότε» και «πως» θα γίνει η Επανάσταση και για τον σκοπό αυτόν ο ίδιος εργάζεται πλέον συστηματικά και με ζήλο. Για τον Καποδίστρια πλέον ο πολιτικός χρόνος πυκνώνει ραγδαία. Το ίδιο και οι ηγετικές ενέργειες του.

Διπλωματικά ο Καποδίστριας θεωρεί ότι πρέπει να κάνει ότι είναι εφικτό για να μετριάσει την αγγλική πίεση στα Επτάνησα και στους Σουλιώτες μαχητές. Και αυτός είναι ο διπλωματικός στόχος του πηγαίνοντας, μετά την Κέρκυρα και καθόλου τυχαία μετά στο Παρίσι, στο Λονδίνο το 1819, ωστόσο χωρίς να πιστεύει στην ευόδωση του «ιδιωτικού» εγχειρήματος του στην αγγλική πρωτεύουσα, καθώς ο Τσάρος του έχει δώσει σαφείς οδηγίες να μην θεωρηθούν επίσημη ρωσική πολιτική οι διπλωματικές πρωτοβουλίες του.

Στρέφει εντατικά την προσοχή του στις επαφές που επιδιώκει ο Αλή πασάς με την Ρωσία σε σχέση με την κυοφορούμενη και αναπόφευκτη αποστασία του Πασά από την Πύλη, αναθέτοντας ο Καποδίστριας την συντήρηση των προσδοκιών του Αλή στον έμπιστό του ρώσο πρόξενο της Πάτρας, Ι. Παπαρηγόπουλο, ο οποίος και παρακινεί τον Αλή στην επιστροφή και εξοπλισμό των Σουλιωτών.

kapodistrias-eik_1
Ο Καποδίστριας έχει ήδη κάνει ότι είναι δυνατόν για να συντηρήσει τους χειμαζόμενους οπλαρχηγούς, των πρώην ρωσικών σωμάτων στα Επτάνησα, που σύμφωνα με γραπτά του ιδίου «δεν γνωρίζουν τίποτε άλλο να κάνουν παρά να στρατεύονται» προσπαθώντας να τους εξασφαλίσει ρωσική χρηματοδότηση, όμως μετά τις συναντήσεις στην Μόσχα και την Οδησσό με τους οπλαρχηγούς στα 1818 γίνεται πλέον φανερό ότι ο Καποδίστριας έχει ταχθεί υπέρ της προετοιμασίας της

επανάστασης.

Στέλνει το Περραιβό στην Μάνη να ομονοήσει τις μανιάτικές φατρίες και να προωθήσει την σύσταση του λεγόμενου συνωμοτικά ... «Σχολείου της Μάνης» με τσαρικές χορηγίες.

Πρακτικά προσπαθεί να προστατεύσει διπλωματικά και να ενδυναμώσει οικονομικά την ασφάλεια της επαναστατικής προετοιμασίας υπό την κάλυψη μιας «εθνικής/μορφωτικής» δράσης υπό την αιγίδα της Εκκλησίας που σκόπιμα αντιστοιχούνταν με την ρωσική πολιτική της «προστασίας των ομόδοξων χριστιανών».

Στην πραγματικότητα από την Κέρκυρα στα 1819 και παρά την αναγκαστική αμφισημία που είναι υποχρεωμένος να χρησιμοποιεί ως υπουργός εξωτερικών του Αλέξανδρου Α’ ο Καποδίστριας σ’ ένα κείμενο καταφανούς πολιτικής σκοπιμότητας, απευθύνει προσωπικό βαρυσήμαντο πολιτικό σάλπισμα δημοσιοποιώντας τις «Σκέψεις για τους τρόπους βελτίωσης της τύχης των Ελλήνων».

Πρόκειται για το επιστέγασμα του Καποδιστριακού προβληματισμού σχετικά τον αναγκαίο επαναπροσδιορισμό της μέχρι τότε ελληνικής προσπάθειας στις τότε διεθνείς περιστάσεις. Ο Καποδίστριας με την ρητή έκφραση «Ας προβούμε σε έντιμο απολογισμό των γεγονότων που σφράγισαν το μισό του αιώνα μας» θέτει μια αξιοσημείωτη κομβική χρονική αναφορά που είναι πρωτίστως πολιτική και αναφέρεται στις δραματικές περιπέτειες στα τελευταία πενήντα χρόνια ελληνικής απελευθερωτικής προσπάθειας, με προφανή αφετηρία στα 1769 τα Ορλωφικά και την ρωσική πολιτική της Μ. Αικατερίνης. Η Καποδιστριακή κριτική στις προγενέστερες ηγετικές προσωπικότητες του ελληνικού εγχειρήματος είναι εύγλωττη:

«Ας εμβαθύνουμε», γράφει, «με περισυλλογή στο βάθος των συνειδήσεων μας ας προσπαθήσουμε να διεισδύσουμε σ’ εκείνες των συμπατριωτών μας, οι οποίοι βρέθηκαν σε θέση να μας παράσχουν κάποια υπηρεσία και που άφησαν σπουδαίες και μεγάλες ευκαιρίες για να την εκπληρώσουν και θα πεισθούμε βαθειά, πως αν υπήρχε λιγότερη αμάθεια από τη μια και λιγότερη έλλειψη ηθικού χαρακτήρα από την άλλη, τα πιο διακεκριμένα άτομα ανάμεσα στους πατέρες μας, έχοντας ευνοηθεί από τις περιστάσεις του καιρού μας, θα μας είχαν κληροδοτήσει λιγότερο προβληματικό μέλλον και την προοδευτική βελτίωση της μοίρας μας».

Στα 1819, ο Καποδίστριας χαράσσει ευθέως την τομή που φέρει την σφραγίδα του ως προεξέχων πλέον πολιτικός ηγέτης της κυοφορούμενης επανάστασης. Στον

αντίποδα όσων τον ταυτίζουν με την άποψη του Κοραή υπέρ της μόρφωσης και κατά της εξέγερσης αλλά στον αντίποδα και όσων ισχυρίζονται την ύπαρξη πολιτικού διλήμματος ανάμεσα στην προώθηση του ελληνικού διαφωτισμού και της έναρξης του Αγώνα, ο Καποδίστριας εκφράζει την επιλογή του με σαφήνεια με όρους επαναστατικής στρατηγικής, δηλώνοντας:

«Η ελευθερία είναι επιστήμη, γιατί εδράζεται μόνο πάνω σε αρχές· είναι τέχνη· γιατί η σπουδαιότερη θεωρία δεν αξίζει όσο μια καλή ενέργεια και γιατί στις υποθέσεις κάθε τι είναι ενέργεια».

Την περίοδο 1797-1821, ο προ-επαναστατικός Καποδίστριας όχι μόνο διαμόρφωσε βαθμιαία μια «στρατηγική αντίληψη» για το Ελληνικό ζήτημα αλλά επιπροσθέτως την προώθησε με τις ενέργειες του προκρίνοντας εξαρχής την πολιτική «με τις Δικές μας Δυνάμεις» που αποτέλεσε και την πεμπτουσία της Επανάστασης του 1821.

karavaki.wordpress.com